

ዕንቅፋታትን ማሕለኻታትን፡ ስነ ፅሁፍ ትግርኛ

ኣብራሃም ብርሃነ

ዕለት፡17/11/2017 ዓ.ም.ፈ.

ክብራት ኣንብብቲ ከመይ ትቕንዩታ፡ ሰላም ወ ሊላይ ክትብሉኒ በዓል ተስፋ ኢዮ።በሉ ሎሚ'ውን ከምቲ ኣብ ርእሲ ዛዕባ ተገሊጹ ዘሎ፡ኣብ ጉዳይ ስነ ጽሁፍ ትግርኛ፡ዘለዉ ዕንቅፋታትን ማሕለኻታትን ንምግላጽ ክፍትን ኢዮ።ነዚ ክወን ንምግባር ግን ገለ መግለጺታት እቶም ቃላትን ሓረጎታትን ከድልዮና ኢዮ።እምበኣር፡ንትርጉም ስነ ትብል ቃል፡ 'ዘመናዊ መዝገበ ቃላት ትግርኛ' ብኣቶ ተክኣ ተስፋይ ዝተሰናደወ ክውኸስ ግድን ኩይኑኒ ኣሎ።እቲ ኣብታ መዝገበ ቃላት ሰፊሩ ዘሎ ነዚ ዝስዕብ ይመስል።

“ስነ፡ (ካብ ግእዝ-ሥነ፡ጽባቕ፣ መልክዕ፡ገጽ፡ኣገባብ) ምስ እተፈላለዩ ቃላት ዚዝውተር ቅድመ ጥብቆ፣ናይ ሓደ ኣገባብ፡ጽባቕ፣ስርዓት፡ንምግላጽ ዚዝውተር፣ብፍላይ እኳ ምስ እተፈላለዩ ዓቕደ ፍልጠትን ሞያን ንዝምልከት ርእሰቲ (ስነ-ጥበብ ስነ ህይወት፡ ስነ-ፍልጠት ወዘተ.)።ብስነ ዚጅምር ዚበዝሕ ቃላት ኣብቲ እቲ ቕድመ ጥብቆ ዚምልከቶ ቃል ኣትዩ ኣሎ።”

ኣብታ 'ምዕቡል መዝገበ ቃላት ኢንግሊዝ-ትግርኛ'፡ ብጸሓፍን ደራስን ኣቶ ተክኣ ተስፋይ ዝተዳለወት ድማ፡ ነታ ኣብ ቋንቋ ኢንግሊዝ፡ 'ሊትራቸር' ብትብል ትፍለጥ፡ ኣብ መዓልታዊ ሕይወት ብዙሓት ትዝውተር ቃል፡ ናብ ትግርኛ ክትርጎም ከላ፡ ከምዚ ክብል ሰፊሩ ኣሎ።

- 1.ስነ-ፅሁፍ፣ለተራቲራ።
- 2.ጽሁፍ (ኣብ ፍሉይ ኣርእስቲ) ።
- 3.ዝተሓትመ ነገራት፣ሕታም፣ ሕታም ጽሁፍ (ንኣብነት ናይ መወዓውዒ፣መግባጎሲ፣መሸሻ ወዘተ) ።”

ስለዚ፡ስነ-ፅሁፍ ብዝብልን ንዝብልን ገለ ጭብጢ ሓሳብ ሓዝና ክንኸውን ተስፋ እገብር ኢዮ።ስነ-ጽሁፍ ቋንቋ ትግርኛ መዓስ ኢዮ ጀሚሩ፡ መን ጀሚሩም፡ ንዝብል ጭቡጥ መልሲ ኣይትረኽቡሉን ኢካ።ግን ገለ ምሑራት ኣብ መበል 13 ክፍለዘመን ከም ዝጀመረ ይሕብሩ ኢዮም።ገሊኦም'ውን ከም ቋንቋ ኣፍ እምበር ከም ቋንቋ ጽሁፍ ኩይኑ፡ ኣብ ጥንቲ ኣየገልገለን ዝብሉ ኣለዉ ኢዮም።እቲ ብኢድ ዝጸሓፍ ጽሁፍን እቲ ኣብ ቤት ማሕተም ዝሕተም ጽሁፍን ኣፈላሊና ክንእርዮ ከም ዘለና ክሰሓት ዮብሉን ኢዮ።

ቋንቋን ስነ-ጽሁፍን ትግርኛ ክዓቢ ዘይከኣለ ምኽንያታት ኣለዉ ኢዮም።ካብዚ ከኣ፡ግእዝ ከም መሳርሒ ቤተ ክርስትያን ብምንባሩ፡ዝጸሓፉ ጽሁፋት ብቋንቋ ግእዝ ክኸውን ብምግባሩ፡ንዕቤቱ ደሪትዎ ኢዮ ዝብሉ ኣለዉ ኢዮም።ብድሕር'ዚ እዉን ቋንቋ ኣምሓርኛ፡ቋንቋ ጥልያንን ቋንቋ ኢንግሊዝን ከም መሳርሒ ቋንቋታት መንግስቲ ኩይኖም ብምግልጋሎም ኣብ ምድራት ዕቤት ቋንቋን ስነ ጽሁፍን ትግርኛ ዝዚፍ ተራ ገቢሩ ኢዮ ዝብል እምንቶ ዘለዎም ኣለዉ ኢዮም።

ህላዌ ቤት ማሕተምን ሕትመትን፡ ኣብ ዕቤትን ምዕንባብን ቋንቋን ስነ-ጽሁፍን ዓቢ ኣበርኽቶ ከም ዘለዎ ፍሉጥ ነገር ኢዮ።እተን ዝነበራ ኣብያተ ማሕተም ንሃይማኖታዊ መዓላ ዝዓለማን ሕጹራትን ምንባረን ከም ሓደ ዕንቅፋትን ማሕለኻን ይቐጽር ኢዮ።እንተን ዝርካበን ኣብያተ ማሕተም ኣብ ባዕዕ፣ኣሥመራ፣ክረንን ኣዲስ ኣበባን ጥራሕ ኢዮን ኔረን ዝብል ሰንዳት ትረክብ ኢካ።እዚ ድማ ነቲ ሰፊሕ ተዛረባን ተጠቓምን ቋንቋ ትግርኛ ዝኩነ ሕዝቢ ትግራይ ዝጎሰዩ ኔሩ ዝብሉ ምሑራት ኣለዉ ኢዮም።እተን ሓደት ግና ዘይነዓቕ ግደ ከም ዝገበራ ኣይከሓድን ኢዮ።

እተን ሎሚ ዘለዎ ኣብያተ መሕተም ድማ፡ እኩል ዓቕሚ ሰብ ይኩን ክእለትን ዕልን ዘይብለን ኩይኒን ትረኽበን ኢካ።እዚ ብፍላይ ኣብ መቐለ ዘለዎ ኣብያተ ማሕተም ከም መርኣያ ክውሰድ ይኸእል ኢዮ።ኣብዚ ዝተወሰነ ዓመታት ዝተፈጥራ ኣብያተ ማሕተም ቁጽረን ተወሰኽ እኳ፡ኣብ ብቕዓትን ጽሬትን ሕትመትን ግን ብዙሕ ተነቕፍትን ተሓመይትን ኢዮን።ኣብቲ ብዓህሳሳዊ ዓይኒ ዝግበር ትዕዝብቲ ድማ ሕጽረት ሰብ ሞያ ኣሎ።ነቶም ዘለዉ ነዊሕ ተመኸር ዘለዎም ድማ ሓንሳብ ናይ ትምህርቲ ወረቐት ዮብልኩምን እናተብሃሉ ምንግልታዕ ክበጽሑም ከም ዝጸንሑ ንጹር ኢዮ።

ናይ ልዕሊ 30 ዓመት ልምዲ ዘለዎም ድማ ብስንኺ ናብራን ኣገልግሎትን ቤተክርስትያን ናብ እተን ምዕብል ዝበለ ኣብያተ ማሕተም ዘለወን ከተማታት ዘይኣተዉ ኪኢላታት ትረክብ ኢካ።ንኣብነት፡ ኣብ ከተማ ዓድዎ፣ዓዲ ግራትን ሸረን ዘለዉ ሰብ ሞያ ምግላጽ ይከኣል ኢዮ።እዘም ሰብ ሞያ ኣብ ኤርትራ ብዝረከብዎ ልምድን ክእለትን ናብ ዉልድ ወለዶ ክሕልፉ እናረደዩ፣ዊንትኦም ክገብሩ ከም ዘይከኣሉ ይዛረቡ ኢዮም።ገሊኦም ዝሓለፈ 16 ዓመታት ክሰርሑ ዕድል ብዘይምርካቦም እርጋን ኣርኪብዎም ኣሎ።ገሊኦም ድማ ፍናኖም ተሰቢሩ ኢዮ።እዝን ወድን ምስ ብዙሕን ናይ ነዊሕ እዋን ልምዶም ክእለቶምን ንከንቱ በኒኑ ጠፊኡ ኢዮ።

ክእለትን ፍልጠትን ብዓይኒ ወረቐት ጥራሕ ኣብ ዝምዘነሉ ባይታ፡ንሰብ ክእለትን ዕልን ዝጎሰይ ኣካይዳ ኣብ ሓንቲ ሃገር ዝፈጥሮ ኣሉታዊ ጽልዎ ግሁድ ኢዮ።ባዕሉ መንግስቲ ተኩነ ቕድሚ ገለ ዓመታት፡ንምስኽር ወረቐት ልዑል ጠመተ ብምሃብ፡ነቶም ሰብ

ከእለትን ፈጠራን ዓቢ ሃሲያ ከም ዘውረደሎም ብቐሊሉ ትዕዛዝ ጉዳይ ኢዩ።ግን ድኽመት መንግስትን ሓለፍትን ኣብ ዕቤት ስነ ጽሑፍ ዓንቓፊ ተራ ከም ዝነበሮ ከዝንጋዕ ዮብሉን።እቲ መምርሒ'ውን ብዘይመጽናዕትን ኩንነትን ክወጽእ ስለዘይረኣይ ንዝዳከም ኣዳኺሙ ክቐየር ወይ ምስ ግዜ ክሃስስ ምርኣይ ልሙድ ተርእዮ ኢዩ።እተን ኣዋልድ ድማ ናብ ጁባ፣ኬንያን ኡጋንዳን ከይደን ክሰርሓ ተቐሲቢን ኢዩን።(እዝን ወድዝን ካእል ግዜ ኣስፊሐ ክገልጸ ክፍትን ኢዩ።)

ኣብ ከተማ ኣዲስ ኣበባን ኣሥመራን ዘሎ ከይዲ ሕትመትን ኣብያተ ሕትመትን ካብ ግዜ ናብ ግዜ እናዓበየን እናሰሰነን ይኸይድ ምህላወ ማንም ክምስኽሮ ይኸእል ኢዩ።እቲ ካብ ዕለት ናብ ዕለት ዝወጽእ ዘሎ ጽሑፋትን መጽሓፍትን እኩል መርትዖ ኢዩ።ኣብ ጽፈትን ብቐግትን እናሻዕ ብዝዛርይ ዘሎ ለውጥታት፡አሕተሚ ወግሐ ጸብሐ ከጉላዕሉውን ክሰስኑን ይረኣዩ ኣለዉ ኢዮም።እተን ዝወጸ ዘለዎ ፍርያት ሕትመት ድማ ካብ ግዜ ናብ ግዜ ለውጥታትን ዘዕግብ ይኸውን ኣሎ።ከምቲ “ተጽግባካ ቐጫሲያ፡ ኣብ መቐለኣ ከላ ትፍለጥ” ዝብልዎ ኩይኑ ምህላወ፡ምርምርን መጽናዕትን ዝገብሩ ኣካላት ብቐሊሉ ከረጋግጽዎ ይኸእሉ ኢዮም።ነዚ ሓሳብ ዘይወሓጠሉ ወይ ዘይቐበሎ ተሎ፡ “እናሆ ሜዳ፣ እንሆ ፈረስ” ከም ዝበሃል ብመርትዖ ንዛተይ ክብል እረድይ።

ብተወሳኺ፡ከምቲ ኣብ ዝተፈላለዩ ማዕከናት ዜና፡ ዝረኣይ ድኽመትን ሕጽረትን ቋንቋ ይኹን ስነ-ጽሑፋዊ ዕዮታት፡ኣብ ኣብያተ ሕትመት ልሉይ ድኽም ጎኒ ዝበሃል ነቲ ስራሕ ዝምጥኑ ሰብ ሞያ ዘይምውፋርን ዕቱብ ግዳስ ዘይህብ ኣሰራርሓን ከም ዉሁብ ምእጃሉ ኢዩ።እዚ ማለት፡ “ንኣዲ ማዕከን ዜና፡ናይ ቋንቋን ስነ ጽሑፍን በዓል ሞያ እንታይ ክገበርሉ ኢዩ፣ ደይ ስራሕ ጋዜጠኝነት ኢና ንሰርሕ እናበሉ”፡ ነብሶም ዝሕምሉ ትካላትን ዓይይትን ኣብ ዝበዝሕሉ ወቕቲ፡ግርንቢጥ ኩይኑ ከም ዘሎ መዓልታዊ ትዕዛብቲ ኢዩ።ብጸወታዊ ርኽብ ዝመሓላለፍ ሕማማት ክብሉ ‘ሕማም መብሰብ’፣ ዓይኒ ጸላኢ ካይደፈን ክብሉ ‘ጸላኢ ዓይንካ’ ወዘተ ብዝበሉ ርእይቶ ተዋሂብዎም ዝመለስዎ ምላሽ ኢዩ።

እቶም ኣብዚ 25 ዓመታት ኣካየድቲ ማዕከናት ዜና ኩይኖም ዝሕረዩ፡ ብዓይኒ ፖለቲካ ጥራሕ ዝምዘዙ ስለዝከኩ፡ንቋንቋን ስነ-ጽሑፍን ኣይኩኩን ንሓቕን ፍትሕን ከይተረፈ ከጉዕጹጽን ክዕምጹጹን ልምዲ ዘካዕበቱ ብምኽኖም፡ኣብ መዳይ ቋንቋ ግዲ ክህልዎም ኣይትጽብይን ኢካ።ሓዲ ትካል ዜና፡ነቲ ዘመሓላልፎ መልእኽት ኩነ ነቲ ዘቐልሓሉን ዝሕልፈሉን ሕዝብን ቋንቋን ጽብቕ ገይሩ ክፈልጦን ከጽንዖን ዝግብእ ምኽኑ እናተፈልጠ ግን ሰብ ዘበናይ ክግበርኦ ክሕርብቶም ትዕዛብ ኢካ።ብዘይካዚ እቶም ፖለቲከኛታት ብማይ ማርኪዝም ዝሓለፉን ዝተጠምቑን ብምኳኖም ናይ ሓሳብ ኣፈላላይ ብወሽጦም ዘይቐበሉን ዘይኣምኑን ምኽኖም ግዜ መስቲያት ኩይኑ ከምዘሎ ብዙሓት ተመራመርቲ ይገልጹ ኢዮም።

ናብ ካልእ ዕንቐፋታትን ማሕለኻታትን ምስ እንከይድ ድማ፡ ጉዳይ ምመያ ‘ሳንሱር’ን ቅሰጣን ተጠቐስቲ ዝፍቲ ሽግራት ኢዮም።ኣብዚ ሎሚ እዋን ከ፡ምመያ ኣሎ ድዩ፣ ዝብሉ ኣይሰኣኑን ኢዮም።ኣሎን የለን ዝብል መልሲ ኢካ ትረክበሉ።እዚ ማለት ብሕገ ኣትሪፍናዮ ኢና ዝብሉን ግን ከኣ ብዝተፈላለዩ መንገድን ጽዕንቶን ምመያ ዝግበረሉ እዋን መድረኽ ምህላውና ኣይዝንጋዕንዩ።

ምመያ ወይ ድማ ባቲ ልሙድ ኣበሃህላ ‘ሳንሱር’ ድሕሪ ወድቐት ደርጊ ተሪፉ ኢዩ ይበሃል ኢዩ።ኣብ ባይታን ኣብ ተግባርን ግን እቲ ዝወግላን እቲ ዝሓለፎን ሰብ ዝፈልጦን ዝምስኽሮን ኢዩ።ሓርነትን ደሞክራሲን ኣብ ጭላንጭል ከሎ ሕልምልሙ ዝጠፍኦ ዘሎ ባይታን መድረኽን እሞ ከኣ ድሕረ ባይታ እቶም ሓለፍትን ኣዘዝትን ንደሞክራሲን ናጻ ፕረስን ልዑል ግምትን እምንቶን ከም ዘይብሎም ግዜን ታሪኽን ግርም ገቢሩ ኣርእዮና ኣሎ።ኣብ ጽሑፍ ብወርቓዊ ቐለም ሰፊሩ ይኸውን ኢዩ።ግና ኣብ ተግባር ዓለም እልቢ ዘይብሉ መዓትን እልበትን ወሪርዎ ኢዩ ዘሎ።ብዘዕባዚ ብዙሕ ምርምርን መጽናዕትን የድልዮ ኢዩ።እንተከኩ፡ኣብ ክፍሊ መጽናዕትን ምርምርን ፖሊሲታት ኣብ ዝተግበረ መጽናዕታዊ ጽሑፍ ምርኣዩ እኹል ኣብነት ኢዩ።

ምመያ፡ብዓይኒ ዓውደ ሕገ ኣብ ዝተፈላለዩ ክፍልታት ይግለጽ ኢዩ።እዚ ድማ፡ ፖለቲካዊ፣ማሕበራዊ፣ሕጋዊ፣ሃይማኖታዊ፣ ባዕላዊ ኩነ ወተሃደራዊ ዝብሉ ምኽኖም ይፍለጥ ኢዩ።እቲ ዝግበየ ዕንቐፋትን ግን እቲ ፖለቲካዊ ቐድመ ምርመራ ዓይነቱን ስልቱን ኩነ ሕብሩ ቐይሩ፡ቐንዲ ጸገም ኩይኑ ኣሎ።ሓላይን ዘይሓላይን የምስለካ ኣሎ።ኣባል ወድብን ዘይወድብን ኢሉ መረጺን ይግበረልካ ኢዩ።ተጋዳላይ ተኩይኑ ከም ተኣማኒ ምርኣይ ድማ እቲ ሓዲ እልበት ኢዩ።በቓ! ንክትእመን ግደን ወይ ክትጋደል ወይ ኣባል ክትከውን ኣለካ ዝብል ፍልስፍና፡ንእምነትን ንተኣማንነትን፡ኣብ ዓንኬል ዓቢ ሕቶን ጥርጥረን ሽሚምዎ ካብ ዘሎ ሕዳር ሕማም ሓዲ ኢዩ።

እምነትን ተኣማንነትን ንሕዝብን ንረብሓ ሃገርን ምኳኑ ተጎሲዩ፡ኣንፈቱ ምስ ሰሓተ እንሆ ቐጸላ ኣፈላላይን ዘይምትእምማን ካብ ግዜ ናብ ግዜ ይፈጥር ኣሎ።ሓዲ ደጋፊ መንግስቲ ወይ ወድብ ዝበሃል ጥፍኣት እንተ ኣጥፊኡ ሪኢካ ከም ዘይረኣካ ምሕላፍ፣ሓዲ ተጻዖይ ኢዩ ትብሉ ግን ብዘይፍላጥ ንዝጥፍኦ ጉድለት፡ኣግዚፍካን ዓዕቢካን ጸረ ሃገርን ሕዝብን ተምስሎ ከይኑ ከም ዘሎ፡ሕያው ኣብነቱ ኣብ ባይታ ተኩዲጩ፡ሓዲ እምባ ማሕለኻ ንሓርነትን ደሞክራሲያዊ ኽብርታት ኩይኑ ኣሎ።ካብቲ ኽብርታት ድማ ብናጻ ምጽሓፍ፡ምዝራብን ሓሳብካ ምግላጽን ተረቓቓቲ ኢዮም።

እሞ ደኣ፡እዚኣም ብወዲትን ሰራም ስልትን ከም ማሕለካን ዕንቐፋትን ተጻዊዶም ኣይሰርሑ፣ኣየስርሑ ካብ ምኽን ሓሊፎም፡ነቲ ተቐሊስናሉ ትብሉ ዕላማ ዘደውንን ዝዕይንንጾ ኣይኹንን። ሓርነት ኣብዘይብሉ ምዕባል ይመጽእ ድዩ፣

እቲ ሓደ ድማ፡ ቅሰጣ ኢዩ። እወ! ኣብ ዘይማዕበለ ሕዝቢ ወይ ሃገር ኣይኮነን ኣብቶም ማዕቢሎም ዝበሃሉ ሕዝብታት ከም ሓደ ዓቢ ሽግር ኣብ ታሪኽ ተራእዮ ኢዩ። ግን መስርሕን ኣሰራርሓን ኮነ ሕጋዊ ደገፍ ብምግባር ነዚ ተርእዮ ክቕንስዎን ክስውርዎን ነዊሕ መገዲ ከይዶም ኢዮም። ከምቲ ኩልና ንፈልጦ እቲ ኣብ ቕስጠት ዝሓቱ ሰብ ማለት እቲ ቀሳጢ ንስራሕ ቀሳጣይነት ብፍላጥ ይኹን ብዘይፍላጥ ይሸመጥ ኢዩ። ቅስጠት፡ ከኣ ዘይናቱ ከም ናቱ ኣምሲሉ ዜቅርብ፡ ብፍላይ ንሓሳብ፡ ንስነ-ጽሑፋዊ ስራሕ፡ ንስነ-ጥበባዊ ዕዮ፡ ዘካትት ምዃኑ ምሁራትን ጸሓፍትን ይገልጹ ኢዮም።

ዋላኳ መስርሕ ቅስጠት ዘመናት ገይሩ ተሃለወ፡ ኣብዚ ዘመነ ሓበሬታን ቴክኖሎጅን ሰሊኑን ሰዊዱን ምህላዉ ከም ፀሓይ ዝደመቐ ከይኑ ኣሎ። ሓደ ግዜ ሓደ ኣዚዮ ተዛራባይ ወዲ ብስም 'መልሒስ' ዝፍለጥ፡ ናብ ካልኣት ኣዚዮም ተዛራብቲ ዝበሃሉ ወረ ከምእርር ይኸደልኩም። እዞም ኣዚዮም ብዘረባን ብተረካብ ዘረባን ዝፍለጡ ድማ፡ "...ኣታ ስማዕ እስከ ሰላሕ እናበልካ ናባና ዘረባ ክትወስድ ከም ትመጽእ ንፈልጥ ኢና። ንሕና ደቂ ሹቕ ኢና። ምውሳድ-ሲ ዉሰድ ግና ስምና ኣይትገልጽን ኢካ። በይንካ ስምን ዝናን ትረክቡሉ ምህላውካ ኣይተፍኣናን ኢዩ። ድሕሪ ሕጂ ዘረባ ክትወስድ ከለካ፡ ምንጩ ምግላጽ ተዘይለሚድካ፡ ክትመጽና ከለካ ካብ ምዝራብ ክንቐጠብ ኢና።..." ክብልዎ እዝከር ኢዩ።

ኮመዲያን ሓጎስ ወልደገብሬኤል 'ዙሲኒኖ' ናብዚ ደረጃ ቐድሚ ምብጽሑ ኣዚዮ ትጉህን ትም ኢሉ ወረታት ወይ 'ሕክያታት'ን ምስማዕ ኤዘውትር ብምንባሩ፡ "ሰራቕ ዘረባ!" ዝብልዎ ሰባት ምንባርም ኣይዝንጋዕን ኢዩ። ሕጅ ሕጅ ዓቢ በዓል ሞያን ምኹርን ከይኑ ብምህላዉ ምንጩ ኣብ ምግላጽን ኣብ መስርሕ ቅሰጣን ተመኸርታቱ ሓደ መዓልቲ ከውግዓና ተስፋ እገብር ኢዩ።

ኣብዚ ክንርስዎን ክንዝግዎን ዘይብልና፡ እቲ ኣብዝሓ ብዘይፍላጥ ዝግበር ምዃኑ ከስምረሉ እፈቱ ኢዩ። ኣጋጣሚ ከይኑ ነቶም ዘለዉና ኮሚዲያን ይኹን ብሓፈሻ ስነ ጥበባውያን ናይ ሕዝቢ ብምዃኖም ድሕረ ባይትኣምን ኣብጋግስኣምን ኣብ ግምት ኣእቲካ ክበራትዑን ክነኣዱን ከም ዘለዎም እፈልጥ ኢዩ። እንተኩነ፡ ካብ ሕጂ ንነጀው፡ ኣብ ምመያን ቅስጠትን ኣፍልጦ ምሓዝን ኣብ ተግባር ምውዓል ግን ንኩሉና ዝምልከትን ዘገድስን ዘይተርፍ ዕዮ ምኳኑ ኪዝንጋዕ የብሉን።

ኣብዚ እዋን እዚ ብዛዕባ ምመያን ቅሰጣን ልዑል ኣተኸርን ቦታን ኮነ ስልጠና ክወሃቦ ኣለዎ ኢዩ። ምኽኒኒያቱ፡ ንብዙሕ ነገር ዕንቑፋትን ማሕለኻን ከይኑ ብምህላዉ ኢዩ። ብፍላይ ድማ ኣብ ዕቤት ስነ-ጽሑፍ ወሳኒ ግደን ተራን ኣለዎ ኢዩ። ኣብዚ ሓደት ሓደት ኣብ ዝተፈላለዩ ዩኒቨርሲታት ዝረኣይ ዘሎ፡ ቅስጠታት ናብ ኣዚዮ ዘሰኸፍን ዘሕፈርን ደረጃ በጺሑ ምህላዉ ግሁድ ኢዩ።

ኣብ ሓንቲ ዩኒቨርሲቲ ናይ ካልኣይ ድግሪ መመሪቕ ጽሑፍ ዘዳለዎ መሓዛና፡ ኣብ ክልተ ዩኒቨርሲታት ናይ ዶክተሬት መመሪቕ ጽሑፍ ከይኑ ብቐልጠፍ ምልሓኹን ምዝርግሑን ዓሚ ዓቢ ዛዕባ ከይኑ ምንባሩ እዝኸር ኢዩ። እዚ ከም ኣብነትን እቲ መጽናዕቲ ፍሉይ ብምንባሩን ንምግላጽ እምበር ዳርጋ ኩሉ ዲግሪ ዝምረቕ ዘሎ ይኹን ካልኣይ ድግሪ ንምርካብ ዝሰርሕ ዘሎ፡ ኣብ ቅስጠት ዝተመርኩስ ይኸውን ከም ዘሎ ብዙሓት ምሁራትን ነቲ ጉዳይ ቕርበት ዘለዎም ኣካላትን ብምረት ዝገልጹዎ ዘለዉ ጉዳይ ኢዩ።

መስርሕ ቅሰጣ፡ ኣብ ገለ-ገለ ማዕከናት ዜና ዝገደደ ኢዩ። ስመን ንግዜኡ ምግላጹ ክቐጠብ ኢዩ እምበር ኣዚዮ ኣሰካፍን ዘሕፍርን ዕዮታት ክዕዮ ካብ ንዕዘብ ዓመታት ተቆጺሩ ኣሎ ኢዩ። ናይ ሓደ ሰብ ግጥሚ ከም ናትካ ኣምሲልካ ምቕራብ። ናይ ሓደ ሰብ ጽሑፍ፡ ናብ ክልተ ሰለስተ ክፋላት ጎዚካ፡ ጎዚካ ከም ናትካ ኣምሲልካ ምንባብ፡ ወይ ምጽሓፍ። ግዜ ወሲድካ ናተይ ኢልካ ናብ ሕዝቢ ምቕራብ። ኣብ ድራማ ድማ ሓሳቡ ይኹን ገጸ ባህሪ ከም ዘለዎ ምውሳድ ዚውቱር ከይኑ ኣሎ። ኣብ ግዜ ደርጊ ወይ ቐድሚኡ ዝተጽሓፉ ጽሑፋት ናብ ትግርኛ ቶርጉምካ ናትካ ምምሳልን ምቕራብን ወዘተን ኣዚዮ ልሙድ ሕምብተ-ትርኢት ከይኑ ምህላዉ ይሕዝነካን የዶጉዓካን ኢዩ። ኣቤት! ኣቤት!... ዝበሃሎ ቐልዉላ ከይኑ ምህላዉ ካብ መን ከን ይስወር ይኸውን።

እዚ ክበሃል ከሎ፡ ገለ ማዕከናት ወረ ድማ፡ ኣዚዮን ጥንቐቃትን ዉሕሉላትን ኣለዎ ኢዩ። ምንጩ ጽሑፋትን ብኣግባቡ ዝገልጹ ከይኑን ትረኽቦን ኢካ። ኣብነት፡ ፊደሎን ተለቪዥን ክልል ኣምሓራ ነዚ ተጠቐስቲ ኢዩ። ወትሩ ንምንጩ መደባትን ኣብ ምግላጽ ከም ባህሊ ዓትዒተን ሓዘንኦ ኣለዎ። እንተላይ፡ ኣብ ገለ ኸፋል ሕብረተሰብን ጉጅለታትን ጽቡቕ ልምድን ባህልን ከም ዘሎ ክፍለጥ ይግባእ ኢዩ። ኣብነት፡ ኣብ ነጋዶ ዕዳጋ ሓራጅ ተስተውሎ ነገር፡ ንኣንቲ ወረ ወይ ሓበሬታ ብቐሊሉ ረኺቦም ናብ ካልእ ብሃብ ተረኽቦ ከም ዘየሕልፉ ትዕዘቦ ነገር ኢዩ። ኣብ ገለ ክፋላት ዕዋሉ ወይ ወዲኒታት ብዝተበል ዝፍለጡ ክፋል ሕብተረሰብ ድማ ተመሳሳሊ ልምዲ ትረኽብ ኢካ። ብኣንጻሩ፡ እቶም ናይ ሓበሬታ ሰባት ኢና፡ ናይ ምስጢር ሰባት ኢና ዝብሉ ዘረውቲ ከይኖም ትርእዮም ፍቕዲ የብሎምን ኢዮም።

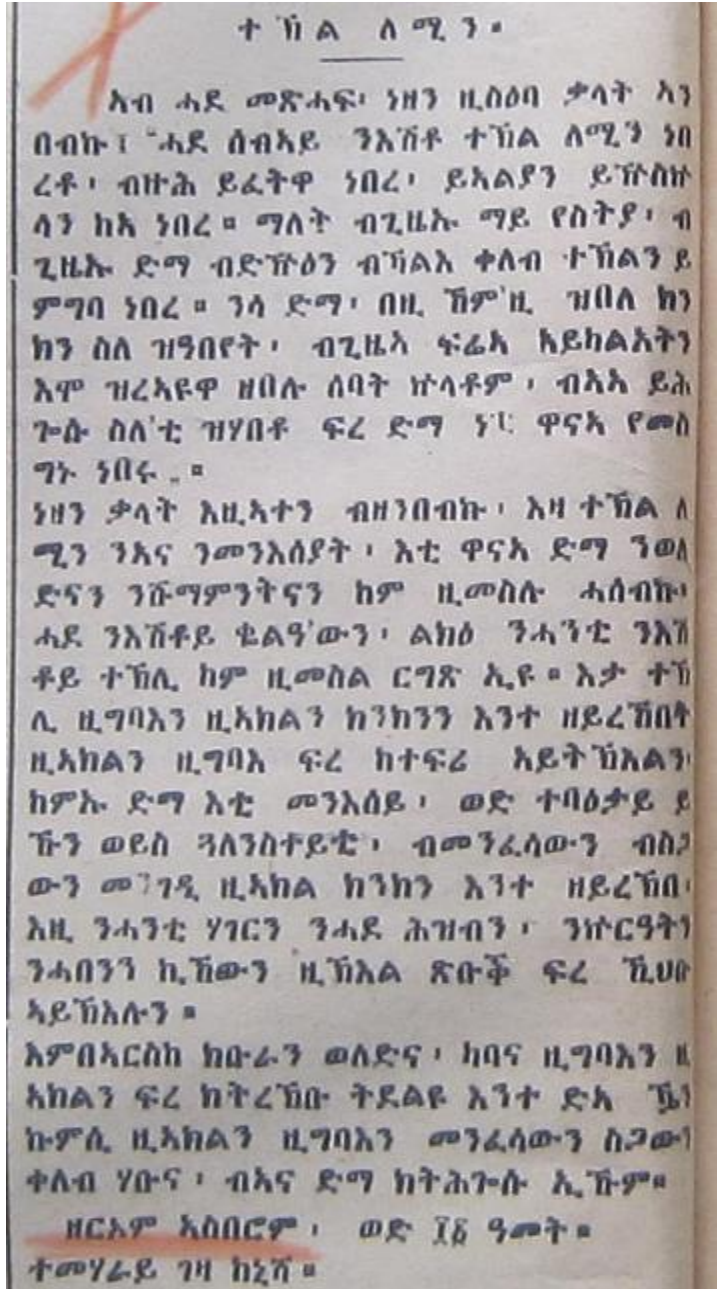
ካልእ ዝግለጽ ነጥቢ ተሃልዮ፡ ወሰንቲ ኣንበብቲ ዘይምህላው ከም ሽግር ንዕቤት ስነ-ጽሑፍ ይግለጽ ኢዩ። ወሃብቲ ግምገማን ነቐፍትን ከምቲ ዝድለ ዘይምህላዉ፡ እቶም ዘለዉ እዉን ብዝተፈላለዩ ምኸኒያተት ዝተሓጽሩን ዝተደረቱን ከይኖም ትረኽቦም ኢካ። ሓደው እቶም ጸሓፍቲ ንግምገማን ንነቐፊታን ድልዎት ዘይምዃኖም፡ ባህሊ'ውን ዘይምህላዉ ዝጥቐስ ሕጽረታት ኢዮም።

እቶም አዚዮም ሒደት ገምገምቲ ድማ፡ ካብቲ ብዘሕ ግዜ ዝረአይ ድኽመታቶም፡ሓደ ነቲ ተጻሒፉ ዘሎ ኣብ ኸንዲ ብልኸዕን ብአግባቡን ዝግምግሙ፡ኣብ መድረኽ ፍልጠቶምን ተመኽሮአምን ኣብ ምሕላፍ ይልለዩ ኢዮም፡ነቲ ጸሓፊ ፍናኑ ንዘይምስባርን ከይትከስሮ ብምሕሳብን ልዕሊ እቲ ተጻሒፉ ዘሎ፡ነቲ መድረኽ ብዘለዎም ፍልጠት ይዕብልልዎ፡ነቲ ሕዝቢ ይማርኽዎ ኢዮም።

ነቲ ጸሓፍን ደራስን ግን ገለ እወንታዊ ተራ ተዘይሃልይዎ፡ኣብዝሓ ሃሳይኡ ወይ ጎዳኢኡ ኩይኑ ትረኽቦ ኢካ።ምኽኒይቱ፡ድማ ስእሉን ዓቕሙን ብግቡእ መረጺን ክርእይ ዘይገብር መድረኽ ብምዃኑ ኢዩ።ስለዚ፡ሓደራ እቶም ትግምግሙን ትህይሱን ምባል ከምቲ፡ “ንዓሻ ዶርጉሓሉ፡ንለባም ከ ሰው ኣብለሉ።” ዝበሃል ሰው ምባል ግድን ኢዩ።

ካልእ ድማ ኣብቲ ዓለም አዚያ ከይማዕበለት ከላ፡ማለት ቐድሚ 100 ዓመት ዝነበሩ ከም እኒ ነጋድራስ ገ/ሕይወት ባይኮዳኝ ዝሰርሕዎን ዝገምገምዎን ምዝንጋዕና ስንፈትና ባዕልና ኢዩ።እቲ ንሶም ኣብታ ሓጻር ዕምሪ ሕይወቶም ዝፈጸምዎን ዘሰላስልዎን ዕማማት፡አዚዮ ወርጻውን ኣድማዕን ምንባሩ ታሪኽ ኣስፊርዎ ኣሎ ኢዩ።ኪንዮ ንምርምርን መጽናዕትን ባብ ዘርሓወ እጃቶም፡እቲ መንፈስ ዘይተጽዓድነቶም፡ምሁር ማለት እንታይ ማለት ኢዩ፤ ከመይ ዝበለኡ ኢዩ፤ ንዝብል ሕቶ ኣብ ምምላስ፡ንድሕሪት ተመሊስካ ዕዮታቶም ምዕዛብን ምንባብን እኩል መርትዖ እመስለኒ።

ኣብ ዓውዲ ቁጠባን ፖለቲካን ሙሁር ዝኩነ መምህር ሙሉእወርቂ ኪዳነ ማሪያም ምስ ጋዜጣ ወይን ኣብ ዝገብርዎ ሓጻር መጠይቕ፡ቋንቋ ትግርኛ ኣብ ኣገልግሎት ፅሑፍ ዘይምውዓሉ ከም ምኽኒይት ቢሎም ዝገለጹዎ ከምዚ ቢሉ ሰፊሩ ኣሎ።

“ቋንቋ ኣምሓርኛ ቋንቋ ስራሕ ምስ ኩነ ካልእስ ይትረፍ እቶም መሳፍንቲ ተጋሩ ብኣምሓርኛ ይጽሕፉ ነይሮም።ተጋሩ ዝኹኑ ፀሓፍቲ ቋንቋ እግዝውን ጠቕሊሎም ናብ ምግልጋል ቋንቋ ኣምሓርኛ ስለዝተወ ቋንቋ ትግርኛ ንዘበናት ካብ ኣገልግሎት ፅሑፍ ተጓንዩ ፀረሑዮ።ንኣብነት፡እቶም ፈላማይ ፀሓፊ ትግርኛ ዝኹኑ ደብተራ ፍስሃ ጊዮርግስ፡ ‘ፊተኛይቱና ኃላኛይቱ ኢትዮጵያ’ ኢሎም ብኣምሓርኛ ፅሑፎም ኢዮም።”

ገለ ዓባይቲ ወለዲ፡ ከም እኒ ዳኛ ነበር ኣቶ ሰይፉ ታፈረ ድማ፡ገለ ገለ መሳፍንቲ ኣብ ኣኬባታቶም ብቋንቋ ትግርኛ ይዛረቡ ምንባርዎ የዘንትዉ ኢዮም።ከም ኣብነት፡ፊተውራሪ መድሕን፡ ‘ቋንቋ ትግርኛ፡ቋንቋ ዓባይቲ ኢዩ።’ስለዚ ኣብ ኣኬባና ብትግርኛ ንዛረብ ዝብሉ ካብ ዝነበሩ ገለ ተከራከርቲ ይጠቕሱ ኢዮም።

መምህር ተስፋይ ‘ንግስተ ሳባ’፡ዝተብሃሉውን ነዚ ሓሳብ ይርዕምዎ ኢዮም።ገለ ከም ኣብነት ዝገልጹዎም ሰባት ኣለዉ ኢዮም።ካልእ ግዜ ሒዞዮ ክቐርብ ኢዮ።

ብተወሳኺ፡ኣነ ከም ኣነ እቶም ፈላሚ ጸሓፊ ትግርኛ ዝብሎም፡ደብተራ ማትዮስ ሃበሲናስ ‘በዓል ዓድዋ’ ኢዮም በሃሊ ኢዮ።ብዙሓት ነዘም ድብተራ ኪዝክርዎምን ክጽሕፍሎምን ኣይትዕዘብን ኢካ።ገሊኦምውን ከም እኒ መምህር ኣማኑኤል ሳህለ፡ናብ ቋንቋ ግእዝ ዝዛዘወት ኢያ ብዝብል ይምጉትካ እምበር ቦታ ፈላምነት ኣፎም መሊኦም ክጎስይዎ ኣይትርእይን ኢካ።

እንተኩነ፡ኣነ ነተን ጽሑፋት ከንብብ ዕድል ከም ዝገበርኩ ወኸፍ፡መጠን ምስ መቓን ግዜን ኩነታትን ኣብ ግምእት ኣትዩ ይኩን ካልእ ሮቛሒታት ወስዲካ እታ ፈላሚት መርትዖ ዝተረኽበላ ጽሑፍ፡ ንሳ ኢያ ዝብል እምንቶ ኣለኒ ኢዩ።

እኒ ሕጊ ሎጎ ሳርዳ፡እኒ ስርዓተ ኣድግና ተገልባ፡ ዝበሉ ገለ-ገለ ሰባት ብግእዝ ተጻሒፎም ኔሮም ይኹኑ ደይ 3 ግዜ ንብርሃን ሕትመት ካብ ረኣዩ፡ኣብ መስርሕ ግዜ ናብ ትግርኛ ተቐይሩ

ይኸውን ኢዩ ኢሎም ዝምጉቱ ኣለዉ ኢዩም።ገለ ጸሓፍትን ተመራመርቲ ታሪኽን ተኩነ ሃለቓ ተወልደመድሕን ገበሩ ኢዮም እቶም ፈላሚ መጽሓፍ ቅዱስ ዝተርጎሙ ገቢሮም ይጽሕፉ ኢዮም።እዚውን ክሕሰቡን ዳግመ ክልሰን ዘድልዮ ኩይኑ ትረኽቦ ኢካ።

እዚ ክበሃል ክሎ፡እቲ ቐደም ተኸተል እምበር ንዕዞዝ ኣበርኽቶአምን ግደአምን ንኅኒ ዝጓሰዮ ከም ዘየለ ክስመረሉ ይግባእ ኢዩ።ኣብነት፡እዛ ደብተራ ማትዮስ ዝተርጎምዎ፡ብሊቃውንቲ ቋንቋ ትገምገም እም፡ግእዝ ግእዝ ድያ ትጨንው ወይ ድማ ትግርኛ፡ ብስነ ፍልጠታውን ባይታ ግዜን ሚዛኖም ፍርድም ክህቡላ መድረኽ ክፍጠር ተዝግበር ኻነ ምኹነ ኔሩ ዝብል ሓሳብ ኣለኒ።

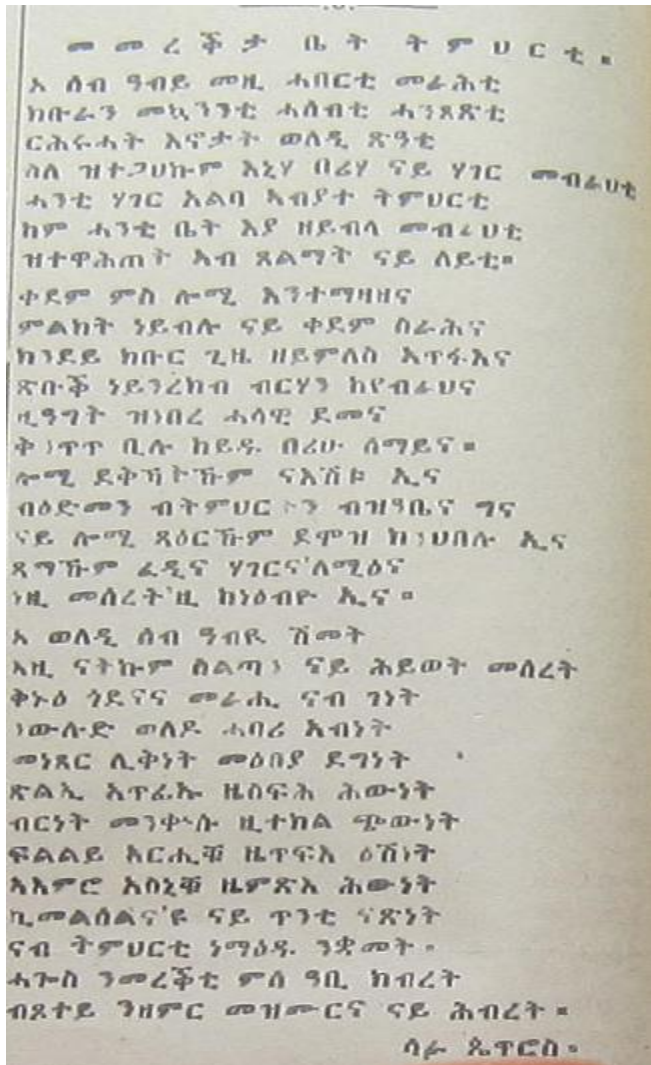

እዛ ኣብ ጎኒ ሰፊራ ዘላ፡ሓጻር ጽሕፍቲ ኣብ ግዜ ምምሕዳር ኢንግሊዝ፡ኣብ 'ናይ ኤርትራ ሰሙናዊ ጋዜጣ'፡ኣብ ዝረከብኸዎ ኢዩ።ካልእ ግዜ ናይታ ጋዜጣ ዕምሪ 10 ዓመታ፡ዳህሳሳዊ ገምጋመይ ክጽሕፍ ሓሊኒ ኣለኩ ኢዩ።ሻቡ ብሰፊራ ክጽሕፍ ተስፋ ይገብር።

ግና ኣብ ዕቤት ስነ-ጽሑፍን ቋንቋን ትግርኛ ዕዞዝ ግደ ካብ ዝገበራ ጋዜጣታት ሓንቲ ካብ ዝከብነት፡ 'ናይ ኤርትራ ሰሙናዊ ጋዜጣ'፡ ወድ ዓሠርተው ሓደ (11) ዓመት ዝጸሓፎ ኢዩ።

እዛ ጋዜጣ፡ኣብ ምድረ ኣግኣዝያን፡ኣብ ሰሜን ንደቡብ፡ኣብ ምብራቕ ክሳብ ምዕራብ፡ኣብ ቆልዓ ክሳብ ዓቢ፡ዝተምሃረን ዘይተምሃረን፡ኣስላማይ ይኹን ክርስትያናይ፡ደቂ ታባዕትዮን ደቂ ኣንስትዮን፡ኣብ ኣሥመራ ስጋብ ዓጋመ፡ ዓድዋን ሽረን ትዝርጋሕን ትንብብን ምንባራ ከስተውዕል ከለኩ ምሒር ይግረም ኢዩ።

ብሓቂ ታሪካዊት ጋዜጣ ብታሪኻውያን ሰባት ተዳልዮ፡ንዕቤት ሕብረትሰብ ደርማስ ኣስተዋጽኦ ምግባራ ሓበን ወለዶ፡ንያት ዋርሳ ኣውረስቲ ምዃና ክትምስገን ከምስገኑን ይግባእ ኢዩ።

ሳራ ጴጥሮስ ዝተብሃለት፡ተምሃሪት መገእታ ካብ ዓዲ ቐይሕ ዝገጠሙቶ ግጥሚ ነዚ ይመስል ኔሩ።ጓል 14 ትገምገም ከተቴ ኢዩ።

እዘን ክልተ ግጥምታት ንሎሚ መሪጸየን ኣለኩ።ካልእውን ኣሎ ኢዩ።እዚኣን ከም መወከሲ ንግዚኡ ወስድና ምስ ሎሚ ዘሎ ብርኪ ግጥምን ስነ ግጥምን ከመይ ንመዘኖ፡ሎሚ ሰፊሕ ናይ ትምህርቲ ዕድል ኣሎ ኣብ ዝበሃለሉ ግዜን ኣብ ግዜ ኢንግልዝን ከም መነጻጸሪ ግዜ ወስዲና ከመይ ንግምግሞ፡

ንቐድሚት ከምቲ ዝግብኦ መጠን ሕምባብ'ዶ ይሕንብብ ኣሎ፡ ወይስ ከም ኣካይዳ ኣባጓብዩ ሰለይ ይብል ኣሎ፡መልሲ ካብኹም ኢዩ።

ንሎሚ ኣብ ጉዳይ ማሕለኻታትን ዕንቐፋታትን፡ስነ-ፅሑፍን ትግርኛ ጀመረዮ ዘለኩ ዛዕባ፡ኣብዚ ደው ከብሎ ክለኩ፡ካልኣት ነጥብታትን መግለጺታትን፡ ኣብ ዝቐጽል ሒዘ ክቐርብ ኢዩ።ሰናይ ቐነ!

